

МІНІСТЕРСТВО
ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ
КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Матеріали
науково-практичної інтернет-конференції
(31 травня 2022 року)

ОДЕСА
2022

УДК 343.98:343.95
A43

*Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво
перевищували пропоновані обсяги*

Актуальні аспекти криміналістичного та психологічного
A43 забезпечення правоохоронної діяльності в умовах воєнного
стану, м. Одеса, 31 травня 2022 р. Одеса: ОДУВС, 2022. 250 с.
УДК 343.98:343.95

Янковий М. О.,
професор кафедри криміналістики та психології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИКИ

Розбудова правової демократичної держави в Україні висуває на перший план завдання створення ефективного механізму протидії кримінально-протиправній діяльності. Лише швидко та повне розкриття й розслідування кримінальних правопорушень, ужиття заходів по усуненню причин та умов, що сприяють їхньому вчиненню, забезпечить реалізацію принципів законності та невідворотності кримінальної відповідальності й одночасно неухильне дотримання прав та законних інтересів особи, адже в нашій країні людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1].

Практика діяльності експертно-криміналістичних підрозділів уже багато років поспіль іде по тому шляху, що у випадках неможливості проведення індивідуального ототожнення використовується термін «встановлення групової належності». У зв'язку з цим нами було здійснено аналіз наявних в теорії точок зору по даному питанню, в ході якого відмічено відсутність єдиного підходу серед учених-криміналістів до визначення такої категорії, як «встановлення групової належності».

Поняття тотожності прийнято позначати терміном «ідентичність» (від лат. «iden», що означає «той же»), а встановлення тотожності -

терміном «ідентифікація». Процес криміналістичної ідентифікації містить у собі три етапи: класифікацію, встановлення групової належності, встановлення тотожності. Висновок про родову тотожність окремого об'єкта істотно відрізняється від інших форм висновків про тотожність. У першу чергу необхідно розмежовувати висновок про однорідність і висновок про тотожність певного об'єкта (індивідуальна ідентифікація).

Висновок про тотожність об'єкта, якщо він достовірний, встановлює зв'язок цього об'єкта з розслідуваною подією, в той час як висновок про однорідність установлює лише більш-менш вузьке коло об'єктів (або обсяг речовини), у числі яких перебуває шуканий об'єкт. У процесі встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні й доказування вини конкретної фізичної особи ця розбіжність має принципове значення.

Змішання висновків про однорідність і індивідуальну тотожність може призвести до неправильного вирішення найважливіших питань кримінального провадження. Тому необхідно чітко розмежовувати ідентифікацію, в основі якої лежить тотожність окремого об'єкта самому собі, і встановлення групової належності, в основі якої лежить подібність декількох об'єктів за певними ознаками.

Слід зазначити, що встановлення групової належності може мати самостійне значення або бути частиною загального ідентифікаційного процесу. Воно знаходить застосування при проведенні будь-якого виду ідентифікації, будучи її першим щаблем. У юридичній літературі цілком справедливо зазначається, що рішення питання про ідентифікацію завжди передусе встановлення групової належності [2, с. 23-28].

Як уже зазначалося, на практиці методи встановлення групової належності застосовуються у випадках, коли здійснити ідентифікацію або неможливо, або немає потреби. З найбільш типових причин зазначеного можна виокремити наступні:

- сукупності ознак, що відобразилися в ідентифікованому об'єкті, недостатньо для рішення питання про тотожність;
- специфіка механізму утворення слідів така, що в них не відображаються ознаки, необхідні для встановлення тотожності конкретного об'єкта (наприклад, сліди розпилу);
- слідство має у своєму розпорядженні ідентифікуючий об'єкт (наприклад, слід), але невідомий (не виявлений) об'єкт, тотожність якого має бути встановлена;

- ідентифікований об'єкт зазнав таких змін, які не дозволяють установити тотожність, оскільки нова сукупність його ознак не відповідає тій, котра відобразилася в ідентифікуючому об'єкті;

- досліджувані об'єкти взагалі не можуть бути ідентифіковані як такі, що не мають просторово-фіксованої будови (рідкі, порошкоподібні, сипучі й т.п. речовини);

- у ряді випадків проводити ідентифікацію взагалі немає потреби: встановлення групової належності достатньо для рішення юридичних питань. Так, наприклад, для притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 263 КК України досить встановити, що конкретний предмет, виготовлений громадянином, відноситься до вогнепальної зброї.

Однак, крім відзначеної точки зору, існують ще, як мінімум, дві, що відрізняються як від наведеної позиції, так і одна від одної.

Так, у криміналістичній літературі відзначається, що поряд із установленням індивідуально-конкретної тотожності значне поширення отримала групова ідентифікація або встановлення групової належності. Таке дослідження дозволяє встановити належність об'єкта до певного класу, роду, виду, тобто до деякої множини однорідних об'єктів. При цьому під однорідними розуміють об'єкти, які при всіх розбіжностях володіють тим самим набором ознак групової властивості. Збірним поняттям для категорій однорідних об'єктів є термін «група», тому й дослідження трактують як установлення групової належності. Воно здійснюється або як первісний етап (перша стадія) будь-якого індивідуального ототожнення, або як рішення самостійного завдання [2, с. 23-28].

Як бачимо, у цьому випадку між поняттями «групова ідентифікація» і «встановлення групової належності» ставиться знак рівності. Виникає питання: у яких цілях вдаються до розширення й ускладнення й без того досить великого понятійного апарату теорії ідентифікації?

Наведемо й іншу точку зору, відповідно до якої ідентифікація буває двох видів: групова (родова) і індивідуальна. Забігаючи наперед, відзначимо, що ми не можемо погодитися з подібним підходом, оскільки в цьому випадку доречно задатися питанням: які критерії тієї групи, із установленням якої можна вести мову про групову ідентифікацію?

У процесі групової ідентифікації установлюється, чи відноситься предмет або слід, виявлений на місці події, до певної групи предметів або слідів певних об'єктів. Так, наприклад, в експертизі слідів зубів таким буде питання про те, чи є сліди, виявлені на місці події, слідами зубів людини або протезів. Відповідно до даного підходу експерт,

установивши, що сліди, які надійшли на дослідження, утворені взуттям, уже зробив групову ідентифікацію - він відмежував сліди босих ніг і сліди ніг, одягнених у шкарпетки, і визначив групу, до якої відноситься шуканий об'єкт – взуття. От так «ідентифікація»! Цікаво, чи думав А. Бертільон (а пізніше – С.М. Потапов), що з його теорією будуть поводитися так вільно?

Таким чином, ми вважаємо, що при ототожненні об'єкта за його матеріально-фіксованими відображеннями (наприклад, при проведенні трасологічної експертизи) використання терміна «ідентифікація» можливе лише у випадках установлення окремого (конкретного) об'єкта. В інших випадках мова повинна йти винятково про встановлення групової належності.

СПИСОК БІБЛОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.05.2022).

2. Криміналістика: підручник: у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.]; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 384 с.

Сміжак Б. В.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
ПРОФАЙЛІНГУ ДЛЯ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 72

Тіщенко М. В.

ПЕРЕВІРКА ІСТИННОСТІ ПОКАЗАНЬ СВІДКА,
ПОТЕРПІЛОГО, ПІДОЗРЮВАНОГО
З МЕТОЮ ЙОГО ОЦІНКИ ЯК ДОКАЗУ 74

Томак О. С.

ТАКТИКА ДОПИТУ МАЛОЛІТНІХ ПОТЕРПІЛИХ ВІД
НАСИЛЬНИЦЬКИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ..... 76

Уткіна К. С.

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ «ЗЕЛЕНОЇ КІМНАТИ»
ТА «КРИЗОВОЇ КІМНАТИ, ДРУЖНЬОЇ ДЛЯ ДІТЕЙ» ДЛЯ
ОПИТУВАННЯ ТА ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ 80

Цушко О. М.

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ - ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ УМИСНИХ ВБИВСТВ 84

Чупринюк О. О.

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ
НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ,
ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ 88

Янковий М. О.

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ
КРИМІНАЛІСТИКИ 90

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Андрусишин Ю. І.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОПАГАНДИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 94

Барська А. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНІХ97

Білецька Т. В.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАДАПТАЦІЇ
УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ 101

Божко Д. О.

ПСИХОЛОГІЯ ЗЛОЧИНЦЯ..... 105